

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ**

ПРУДНИКОВА ІРИНА МИКОЛАЇВНА

УДК :338.46:65.014.1

**ДІАГНОСТИКА ЯКОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ СТРУКТУР
УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ**

Спеціальність 08.00.04. – Економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Автореферат на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано в Державному університеті телекомунікацій Міністерства освіти і науки України, м. Київ

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор
Гусєва Ольга Юрїївна,
Державний університет телекомунікацій Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри економіки підприємств та соціальних технологій

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Верескун Михайло Вікторович,
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»
Міністерства освіти і науки України,
декан факультету інформаційних технологій

кандидат економічних наук, доцент
Корнілова Олена Владиславівна,
Донецький державний університет управління
(м. Маріуполь) Міністерства освіти і науки України,
доцент кафедри управління персоналом та економіки підприємства

Захист відбудеться «01» листопада 2017 р. о 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.861.03 у Державному університеті телекомунікацій Міністерства освіти і науки України за адресою: 03680, м. Київ, вул. Солом'янська, 7, конференц-зала.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного університету телекомунікацій за адресою: 03680, м. Київ, Солом'янська, 7.

Автореферат розісланий «29» вересня 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради Д 26.861.03

Л. В. Лазоренко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Нестійке, турбулентне середовище функціонування українських підприємств, кризові макро- та мікроекономічні явища спонукають менеджерів до пошуку нових резервів росту і оптимізації управлінської діяльності. Наріжним каменем, на якому ґрунтується система управління підприємством є організаційна структура управління (далі – ОСУ). Саме тому, на нашу думку, модернізацію системи менеджменту необхідно починати з діагностики і оптимізації ОСУ. Для виявлення напрямів, за якими слід удосконалювати організаційну структуру управління і систему менеджменту на підприємстві, в першу чергу, необхідно оцінити стан діючої ОСУ. У зв'язку з цим, особливої актуальності набувають питання діагностики якості організаційної структури управління підприємством.

Серед всіх галузей економіки країни, особливе місце посідає харчова промисловість, оскільки від продукції, яку вона виробляє безпосередньо залежить здоров'я населення. У зв'язку з тим, що на підприємствах харчової промисловості не можна економити на собівартості продукції, шляхом придбання менш якісної сировини та небезпечних (але як правило відносно дешевих) замінників натуральних інгредієнтів, для компаній, що працюють в цій галузі особливо гостро стає питання оптимізації витрат. На наш погляд, таким підприємствам необхідно скорочувати видатки мінімізуючи витрати на управління. А для цього, відповідно, необхідно вдосконалити систему менеджменту і організаційну структуру управління компанії шляхом виявлення недоліків і напрямків її оптимізації, проведення діагностики якості діючої ОСУ. Саме тому дослідження було здійснено на матеріалах підприємств харчової промисловості Донецької області.

Проблемним питанням діагностики в контексті управлінської і маркетингової діяльності підприємств присвячені наукові праці таких вчених як М.В. Верескун, О.В. Виногорова, О.Є. Кузьмін, Т.С. Лазарева, О.Г. Мельник, Н.Я. Петришин, В.М. Хобта, зарубіжні – С.А. Дведенідова, Р.Л. Жамбекова, В.А. Мізюн, А.Г. Султанов, Є.М. Трененков і багатьох інших.

В свою чергу, питання розробки, функціонування і реструктуризації організаційних структур управління досліджували такі вітчизняні науковці, як О.В. Виногорова, О.М. Гай, Т.В. Гринько, О. Є. Гудзь, О.Ю. Гусева, Н.І. Демків, О.В. Корнілова, О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник, Ю.А. Наумчик, Л.М. Полякова, І.В. Рузмайкіна, А.А. Садеков, І.В. Сіменко, В.А. Ткаченко, С.І. Чимшит і зарубіжні – І. Адизес, Н.Ф. Алієва, М. Альберт, И. Ансофф, В.А. Гагарський, В.В. Гришин, П. Друкер, В.В. Золотов, О.С. Ісаєв, О.М. Карминський, А.Л. Куліков, Л.А. Мануковська, Н.М. Мартиненко, М. Мескон, В.М. Нагорна, О.О. Поздняков, Т.О. Семенова, Н.М. Федорова, Ф. Хедоурі, А. Чандлер, О.С. Черемних, Л.В. Шамарина, Н.Ю. Щетиніна і багато інших.

Разом з цим, недостатньо уваги науковці приділяють аналізу ОСУ, який є одним із ключових факторів успішного функціонування всієї системи управління підприємством. Це викликає необхідність дослідження процесу

діагностики якості організаційної структури управління і обумовлює актуальність обраної тематики дисертаційної роботи, її цільову спрямованість та сутнісне наповнення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота ґрунтується на результатах досліджень, які було проведено згідно з планом науково-дослідних робіт Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського. Серед цих робіт такі: «Теоретико-методологічні та організаційні засади оцінки якості систем управління підприємством» (Д – 2010 – 2012 рр., номер державної реєстрації 0109U008941, в межах якої розроблено методику оцінки якості організаційної структури управління підприємства); «Процес прийняття управлінських рішень: оцінка якості потенційних можливостей оптимізації» (Д – 2013 – 12, 2013 – 2015 рр., номер державної реєстрації 0113U000966, в межах якої здійснено структурування процесу прийняття управлінських рішень відповідно до критеріїв якості); «Організаційна структура управління: якість, адаптивність та наявний потенціал» (Д – 2013 – 13, 2013 – 2015 рр., номер державної реєстрації 0113U002356, в рамках якої розроблено технологію та механізм реалізації основних властивостей організаційної структури при адаптації до нових умов функціонування). Окрім цього, результати здійсненого дослідження були використані в ході виконання госпдоговірних тем: «Методика оцінки якості процесу прийняття управлінських рішень на підприємстві» (2012 р., № 779, в межах якої розроблено основні аналітичні показники для оцінки якості процесу прийняття управлінських рішень); «Регламентация контрольно-аналітичної функції в системі управління підприємством» (2013 р., № 847, в рамках якої автором запропоновано стандарт щодо організації проведення діагностики елементів системи управління підприємством).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є дослідження теоретичних основ і удосконалення практичних методик здійснення діагностики якості організаційних структур управління підприємствами. Вона реалізована шляхом виконання таких завдань:

визначення сутності організаційних структур управління підприємствами, їх типології та ідеогенезу;

систематизація діючих принципів розробки, функціонування і розвитку організаційних структур управління підприємствами;

розкриття концептуальних основ діагностики якості організаційних структур управління підприємствами;

ідентифікація поточного стану організаційних структур управління підприємств харчової промисловості;

обґрунтування системи параметрів якості організаційних структур управління та показники їх оцінки;

дослідження інформаційного забезпечення аналізу якості організаційних структур управління та розробка інформаційної моделі методики її діагностики;

здійснення оцінки якості складових елементів організаційної структури управління підприємствами;

формування моделі узагальнюючого показника якості організаційної структури управління підприємствами;

розробка управлінських рішень щодо забезпечення якості організаційної структури управління.

Об'єкт дослідження – процес діагностики якості організаційних структур управління підприємствами в умовах динамічного бізнес-середовища.

Предмет дослідження – теоретичні, методологічні, організаційно-методичні й практичні положення щодо діагностики якості функціонування структур управління підприємствами харчової промисловості.

Методи дослідження. Теоретичним та методологічним базисом наукових пошуків стали як фундаментальні, так і сучасні системні теорії (загальна теорія систем і теорія біфуркації), роботи зарубіжних та вітчизняних вчених з проблем діагностики організаційних структур управління та якості систем управління.

В ході виконання досліджень були застосовані такі методи: лексико-семантичний, логічний та термінологічний аналіз – для дослідження когнітивного наповнення термінів: «організаційна структура управління», «якість організаційної структури управління», «ефективність організаційної структури управління», «принцип», «інформаційне забезпечення діагностики» «технологія», «модель» і «методика», «моделювання методики оцінки якості організаційної структури управління»; діалектичний підхід, компаративний аналіз, систематизація, аналіз та синтез – для удосконалення класифікації ОСУ, для визначення впливу біфуркації на життєвий цикл організаційної структури, для ідентифікації факторів та ознак, що викликають біфуркаційні явища, для окреслення концептуальних засад діагностики якості ОСУ, для виявлення низки аспектів оцінки організаційної структури, для визначення переліку та сутності параметрів ОСУ, для дослідження показників оцінки організаційної структури, для визначення інформаційного забезпечення діагностики ОСУ, для опису технології оцінювання якості організаційної структури, для ідентифікації низки обмежень, що виникають в ході діагностики і визначення факторів зовнішнього середовища, які впливають на ОСУ, для виявлення принципів побудови методики діагностики якості організаційної структури управління та основних властивостей, які притаманні її моделі; соціоісторичний та діалектичний підходи, порівняння, систематизація та узагальнення – для дослідження генезису організаційної структури управління; системний і комплексний аналіз (при аналізі основних показників діяльності підприємств; програмно-цільовий – при плануванні показників чистого доходу та чистого прибутку на майбутній рік; побудова аналітичних таблиць та графічний метод – для наочного відображення і структурованого подання інформації, що була отримана в ході теоретичних і практичних наукових пошуків; евристичні методи досліджень та методи обробки експертних даних – для визначення стану ОСУ та якості її складових; інформаційного моделювання – для розробки інформаційної моделі методики діагностики якості елементів організаційної

структури управління; графічний і математичні методи досліджень – для розробки нового підходу до визначення якості і ефективності ОСУ; кваліметричний аналіз – для перевірки та підтвердження результатів оцінки якості організаційної структури управління.

Інформаційним підґрунтям дослідження стали дані Державної служби статистики України, інформація щодо прибутковості харчових підприємств Донецького регіону надана Головним управлінням статистики у Донецькій області, матеріали періодичних видань, дані опитування й анкетування керівників різних рівнів управління та фахівців підприємств харчової промисловості Донецької області, ресурси Інтернет.

Наукова новизна, результатів виконаної дисертаційної роботи, полягає у вдосконаленні та розробці теоретичних, організаційних та методичних підходів до діагностики якості організаційних структур управління підприємств. Вони сприятимуть усуненню недоліків в теоретичній базі і поліпшенню практичного здійснення оцінювання ОСУ для удосконалення її якісного складу і підвищення ефективності функціонування.

Удосконалено:

науково-методичний підхід до організації діагностики якості організаційних структур управління на основі реалізації системно-синергетичного підходу, який на відміну від існуючих, виокремлює основні аспекти аналізу і параметри якості ОСУ, інформаційні джерела, методи діагностики і техніки здійснення аналітичних процедур. Його застосування дозволяє розробити відповідну методику проведення діагностики досліджуваного об'єкту та внесе чіткість та впорядкованість в організаційні дії суб'єктів діагностики;

методичний забезпечення самодіагностики якості організаційних структур управління підприємством, в основу якого, на відміну від існуючих, покладено вірогідність наближення до фази біфуркації, що суттєво впливає на розробку управлінських рішень щодо оцінки діяльності рівнів управління, елементів ОСУ, комунікацій та забезпечує об'єктивну ідентифікацію загального рівня якості організаційної структури управління;

методичний інструментарій діагностики якості ОСУ, який на відміну від існуючих, сформовано на підставі графічної побудови кожної її складової у вигляді пірамід, використання формул площі та об'єму яких дасть можливість обчислювати якість та ефективність складових елементів ОСУ з подальшою ідентифікацією їх стану (ідеальний і фактичний);

експертно-кваліметричну модель оцінки якості організаційної структури управління, в основу якої покладено параметри якості складових елементів ОСУ, їх вагомність та значення, що дає можливість визначити ступінь якості кожної складової і простежити ступінь впливу основних елементів структури на інтегральний показник якості.

дістало подальшого розвитку:

понятійно-категоріальний апарат у якому (на відміну від існуючих) представлені визначення: *«організаційна структура управління»* на основі

таких її характерних рис, як ієрархічність, системність, цілеспрямованість і взаємопов'язаність складових структури. Отже, під ОСУ слід розуміти елемент системи управління підприємством, що являє собою цілісну ієрархічну систему, яка складається із сукупності впорядкованих підрозділів різних рівнів управління, взаємодіючих та взаємопов'язаних між собою, метою функціонування яких є забезпечення ефективного управління підприємством; *«якість організаційної структури управління»* являє собою сукупність взаємозумовлених і взаємопов'язаних властивостей (параметрів) організаційної структури управління, що забезпечують ефективність функціонування і стійкий та динамічний розвиток системи менеджменту як єдиного цілого відповідно до сучасного стану розвитку компанії; *«ефективність організаційної структури управління»* – відносна характеристика результативності діяльності організаційної структури управління, що виражається в здібності досягати цілі при мінімальних витратах або максимізації результатів при витратах, які знижуються;

класифікація оргструктур управління, яку доповнено чотирма ознаками, а саме: в залежності від характеру реакції на вплив факторів зовнішнього і внутрішнього середовища; у відповідності до стаціонарності кадрів; в залежності від орієнтації зусиль організаційної структури управління; відповідно до варіанту групового підходу до розв'язання проблемних ситуацій. Запропонована класифікація на відміну від існуючих більш повноцінно висвітлює різновиди оргструктур управління та надає можливість більш точно визначити тип ОСУ;

науковий підхід до побудови біфуркаційної діаграми фаз життєвого циклу ОСУ, яка на відміну від існуючих, виявляє ознаки: зміна принципів функціонування систем; різкі коливання ентропії в системах, що взаємодіють і взаємозалежать одна від одної; розрив існуючих зв'язків усередині системи; і фактори біфуркації: накопичення ентропії систем; замкненість системи; «інформаційний голод» (нестача, недостовірність інформації); нерозуміння топ-менеджерами стратегічних і тактичних цілей підприємства, невміння діяти в їх рамках; суттєво нераціональні управлінські рішення;

етапи розвитку ОСУ в контексті основних фаз еволюції управління, за рахунок доповнення двома стадіями еволюції ОСУ: «трьохрівнева» (середина ХХ сторіччя); «адаптивно-симпліфікативна» (кінець ХХ та початок ХХІ сторіччя), що стало основою виокремлення складових ОСУ та дозволило оцінити сучасні реалії їх розвитку;

науково-методичне обґрунтування параметризації якості ОСУ, яке на відміну від існуючих, реалізує принцип спадкоємності і об'єднує критерії аналізу ОСУ та параметри якості структур управління: автономність, ланковість, ієрархічність, цілеспрямованість, відповідність бізнес-процесам, регламентація праці, функціональність, трудомісткість, стійкість, зворотній зв'язок, надійність, керованість, адаптивність, фаза життєвого циклу, оперативність, оптимальність, синергетичний ефект, результативність, економічність, ефективність, що дозволяє комплексно оцінити рівень якості ОСУ.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці і впровадженні методичних матеріалів та рекомендацій для здійснення виваженої оцінки якості організаційних структур управління підприємств, а саме внутрішньокорпоративного стандарту з організації діагностики досліджуваного об'єкту, карта самодіагностики типу організаційної структури управління, анкета для самодіагностики наближення ОСУ підприємства до фази біфуркації. Більшість розробок і рекомендацій автора впроваджено у діяльність підприємств харчової промисловості Донецької області, що підтверджено актами і довідками про впровадження: ПрАТ «Геркулес» (акт про впровадження № 51/06, від 24.06.14 р.), ТОВ «Добриня-продукти» (довідка про впровадження № 38 від 14.05.14 р.), ПАТ «Володарський молочний завод» (довідка про впровадження № 6/1 від 15.01.14 р.), ПП «Банкор» (акт про впровадження № 47 від 29.04.14 р.).

Особистий внесок здобувача. Матеріали дисертаційної роботи є результатом самостійно виконаного автором наукового дослідження. В роботі використаний авторський підхід до обґрунтування, моделювання та здійснення діагностики якості організаційної структури управління підприємств харчової галузі.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи і, отримані внаслідок її виконання, результати дослідження доповідались на п'ятьох науково-практичних конференціях, серед них чотири міжнародні: «Проблеми і перспективи реалізації облікової, контрольної та аналітичної функцій у соціокультурному просторі сучасного бізнесу» (м. Донецьк, 2011 р.), «Проблеми і перспективи реалізації облікової, контрольної та аналітичної функцій у соціокультурному просторі сучасного бізнесу» (м. Донецьк, 2012 р.), «Актуальні питання теорії та практики менеджменту» (м. Луганськ, 2014 р.), «Економіка та менеджмент: стратегічні імперативи, аналіз тенденцій та перспектив розвитку» (м. Херсон, 2014 р.); одна всеукраїнська: «Зимові читання, присвячені ідеям І.В. Малишева та П.П. Німчинова» (м. Житомир, 2012 р.).

Публікації. За результатами досліджень опубліковано 14 наукових праць загальним обсягом 5,32 д.а. (особисто автору належить 4,85 д.а.), у тому числі 9 статей у виданнях, що визнані ВАК України фаховими з економічних наук (4,39 д.а.), в тому числі 2 статті у індексованих виданнях. Особисто автору належить – 3,98 д.а., 5 тез доповідей (0,93 д.а.), у тому числі особисто авторові належить – 0,87 д.а.

Загальна кількість наукових публікацій у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, складає 2 статті обсягом 1,08 д.а., з яких автору особисто належить 1,08 д.а.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, 3 розділів, висновків (викладено на 171 сторінці), списку використаних джерел (191 найменування) і 23 додатків (на 126 сторінках). Містить 25 рисунків і 29 таблиць (на 28 сторінках).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «Теоретико-методичні основи формування та розвитку організаційних структур управління» проведено когнітивний аналіз категоріального апарату та уточнено визначення основних термінів;

досліджено етапи еволюції організаційних структур управління і виділено ще дві їх фази; розширено класифікацію ОСУ за рахунок додання чотирьох ознак; визначено основні складові елементи структури управління; впорядковано та систематизовано класифікацію принципів організаційної структури управління; визначено перелік факторів, що сприяють здійсненню аналізу якості ОСУ та низку підстав, що викликають його необхідність; сформовано концептуальний підхід до діагностики якості організаційної структури управління підприємствами.

Ретроспективний аналіз та сучасні тенденції розвитку видів та внутрішнього складу ОСУ сприяли виокремленню ще двох етапів їх еволюції (табл. 1). Виділення цих етапів відповідає сучасним реаліям розвитку організаційних структур управління.

Таблиця 1

Характеристика етапів еволюції ОСУ (додовнено автором)

Етапи еволюції ОСУ	Тип зв'язку між елементами ОСУ	Характеристика етапу
I етап (середина XVII-кінець XVIII ст.)	лінійний	Відділення керуючого від виробника
II етап (кінець XVIII – початок XIX сторіччя)	лінійний	Поява ієрархічної системи лінійного управління
III етап (початок XX сторіччя)	функціональний	Поява функціональних керівників
IV етап (середина XX сторіччя)	змішаний	Поява 3-х основних ланок менеджменту
V етап (кінець XX початок XXI сторіччя)	змішаний	Розповсюдження процесного і проектного управління з перемінним складом менеджерів, тенденції до децентралізації управління

Результати аналізу класифікацій ОСУ свідчать про те, що більшість науковців виділяє лише одну класифікаційну ознаку – характер взаємозв'язків між елементами досліджуваної структури. З огляду на вищезазначене у роботі розширено класифікацію організаційних структур управління підприємствами (табл. 2).

Таблиця 2

Класифікація ОСУ (авторська розробка)

Тип ОСУ	Характер реакції на вплив факторів бізнес-середовища		Стационарність кадрів		Орієнтація зусиль організаційної структури управління				Характер взаємозв'язків між елементами структури						Варіант групового підходу до розв'язання проблемних ситуацій						
	Жорстка	Адаптивна	Стационарні	Стационарно-проектні	Продуктова (підтип: глобально-орієнтована товарна й змішана)	Орієнтована на споживача (підтип – змішана)	Регіональна (підтип: глобально-орієнтована регіональна, змішана)	Програмно-цільова	Проблемно-цільова	Лінійна	Функціональна	Лінійно-функціональна	Лінійно-штабна	Дивізійна	Проектна	Конгломератна	Матрична	Сітьова	Командна	Проблемно-групова	Бригадна

Порівняльний аналіз поглядів науковців на елементи організаційної структури привів до висновку, що складовими ОСУ є рівні (ланки) управління, елементи управління і зв'язки (комунікації).

Аналіз показав, що сформовано велику кількість принципів ОСУ, але при цьому відсутній системний підхід до об'єкту дослідження, до того ж спостерігається розмаїтість принципів, без змістовної прив'язки до об'єкту

дослідження. Тому у роботі принципи організаційних структур управління систематизовано за класами та групами: універсальні – принципи формування, функціонування і розвитку ОСУ; спеціальні – соціально-психологічні та принципи інформаційної спрямованості. В рамках груп вони класифіковані таким чином: принципи формування – послідовності, цілеспрямованості, гарантування мобільності управління, співвідношення між частинами цілого, адаптації, структурної стабільності, ієрархічності, співвідношення централізації та децентралізації, сумісності, оптимальності структури, наукової обґрунтованості, компетентності; принципи функціонування – еластичності, безперервності, інерції, органічної цілісності об'єкту та суб'єкту управління, самозалежності, стабілізації, емерджентності, економічності, рівноваги, сталості і циклічності перетворень, інформаційної достатності; принципи розвитку – фрактальний принцип еволюції, інноваційності, альтернативності шляхів розвитку, динамізму, гнучкості, безперервності розвитку, принцип біфуркаційності; соціально-психологічні принципи – етичні, соціальної відповідальності, принцип участі в управлінні; принципи інформаційної спрямованості – економічності і надійності джерел інформації, диверсифікованості способів подачі інформації, вибірковості.

Ідентифіковано низку факторів, які сприяють проведенню діагностики якості ОСУ і перелік підстав, що викликають її необхідність. До факторів слід віднести: прагнення топ-менеджменту до якісного управління, увагу власників компанії до вдосконалення менеджменту, впровадження серії стандартів ISO 9000 та інших нормативів, наявність і ефективна робота служб внутрішнього контролю. Серед підстав діагностики визначено такі: швидкі темпи росту обортів підприємства при одночасному непропорційному зростанні витрат на утримання апарату управління; неадекватне і невдале формулювання місії, стратегії, цінностей фірми; проблеми у інформаційному забезпеченні; динамічне зовнішнє середовище діяльності; накопичення внутрішньої ентропії системи; постійний брак часу у менеджерів; фіктивність регламентних документів; зміна власника або керівництва, місії і стратегії, технології виробництва, бізнес-процесів; недосконалість комунікацій; тривале і неефективне вирішення проблем; невиправдані витрати на утримання апарату управління; неналагоджена робота системи управління персоналом; надмірна плінність управлінських кадрів; залежність роботи всього структурного відділу від одного співробітника. В рамках удосконалення науково-методичного підходу до аналізу якості ОСУ розроблено концептуальну схему її діагностики, яка містить методологічні принципи діагностики, об'єкт, критерій та суб'єкт оцінювання, його мету і завдання, організаційно-методичне забезпечення, аспекти аналізу та методичний інструментарій. Особливістю авторського підходу є виділення таких критеріїв діагностики якості ОСУ, як синергійний і динамічний.

У другому розділі «**Діагностика якості та ефективності організаційних структур управління підприємств**» проаналізовано поточний стан структур управління досліджуваних підприємств; виділено основні аспекти аналізу та параметри якості ОСУ; сформовано карту інформаційного забезпечення діагностики якості організаційної структури управління; визначено технологію

аналізу якості ОСУ; розроблено інформаційну модель методики діагностики якості організаційної структури управління підприємствами.

Проаналізовано організаційні структури управління десяти підприємств харчової промисловості Донецької області (табл. 3). Більшість досліджуваних підприємств мають жорстку, продуктову, проблемно-групову, стаціонарну та частково гнучку (стаціонарно-аутсорсингову та стаціонарно-проектну), лінійно-функціональну ОСУ.

Таблиця 3

Комплексна ідентифікація типології ОСУ підприємств (складено автором)

Назва підприємства	Стратегічні бізнес-одиниці, шт.	Типологія організаційної структури управління					Штат, осіб	Кількість рівнів управління, шт.	Кількість структурних елементів управління, шт.
		в залежності від характеру реакції на вплив факторів зовнішнього середовища	в залежності від орієнтації зусиль організації управління	в залежності від варіанту групового підходу до розв'язання проблемних ситуацій	в залежності від стаціонарності кадрів	в залежності від характеру взаємозв'язків між елементами			
ПрАТ «Геркулес»	6	Адаптивна	Змішана	Проблемно-групова	Стаціонарно-аутсорсингова	Дивізійна	980	5	31
ТОВ «Добриня-продукти»	3	Жорстка	Змішана	Проблемно-групова	Стаціонарно-аутсорсингова	Лінійна	87	3	10
ПАТ «Володарський молокозавод»	2	Жорстка	Продуктова	Командна	Стаціонарна	Функціональна	107	4	17
ПП «Банкор»	2	Жорстка	Продуктова	Проблемно-групова	Стаціонарно-проектна	Лінійно-функціональна	93	4	15
ПАТ «Лактіс»	3	Жорстка	Продуктова	Проблемно-групова	Стаціонарна	Лінійно-функціональна	74	4	16
ПАТ «ДММЗ № 2»	3	Жорстка	Продуктова	Командна	Стаціонарна	Лінійно-функціональна	109	5	21
ТОВ «Донецький комбінат заморожених продуктів»	4	Адаптивна	Змішана	Проблемно-групова	Стаціонарно-проектна	Дивізійна	736	4	20
ТОВ «Форица»	3	Жорстка	Продуктова	Командна	Стаціонарна	Лінійно-функціональна	78	3	12
ТОВ «Донецький лікєро-горілчаний завод «ЛІК»	2	Жорстка	Продуктова	Проблемно-групова	Стаціонарно-аутсорсингова	Лінійно-функціональна	527	5	21
ПрАТ «АВК»	3	Жорстка	Продуктова	Проблемно-групова	Стаціонарно-аутсорсингова	Лінійно-функціональна	657	4	16

Наявні проблеми функціонування ОСУ оцінено на основі опитування серед менеджерів підприємств харчової промисловості Донецької області (42 підприємства, з кожного по три менеджера різних ланок управління, загалом – 126 фахівців, табл. 4). Дослідження запропоновано організувати за таким алгоритмом: **1 етап.** Визначення ступеню усвідомленості працівників підприємства про його ОСУ за 4-бальною шкалою; **2 етап.** Ідентифікація основного джерела інформації про ОСУ; **3 етап.** Визначення ефективності функціонування ОСУ за результатами опитування; **4 етап.** Виявлення ступеню оптимальності ОСУ за даними опитування; **5 етап.** Визначення необхідності в діагностиці ОСУ.

Результати опитування менеджерів стосовно функціонування ОСУ

Варіант відповіді	Топ-менеджери, %	Функціональні керівники, %	Лінійні керівники, %	Всього, %
«Організаційна структура управління Вашого підприємства ефективно функціонує?»				
ОСУ функціонує дуже ефективно	19,05	7,14	9,52	11,90
ОСУ функціонує достатньо ефективно	66,67	45,24	47,62	53,17
ОСУ функціонує неефективно	11,90	33,33	26,19	23,81
Не маю відповіді на дане запитання	2,38	14,29	16,67	11,11
«Чи має оргструктура управління Вашого підприємства оптимальний склад?»				
ОСУ є абсолютно оптимальною	16,67	4,76	7,14	9,52
ОСУ є достатньо оптимальною	64,29	54,76	52,38	57,14
ОСУ не є оптимальною	11,90	23,81	19,05	18,25
Не маю відповіді на дане запитання	7,14	16,67	21,43	15,08
«Чи є на Вашу думку необхідність в діагностиці ОСУ Вашого підприємства?»				
ОСУ вкрай потребує діагностики	2,38	16,67	14,29	11,11
ОСУ потребує діагностики	40,48	40,48	52,38	44,44
ОСУ не потребує діагностики	54,76	38,10	28,57	40,48
Не маю відповіді на дане запитання	2,38	4,76	4,76	3,97

З позицій системно-синергетичного підходу ОСУ розглянуто в статичі і в динаміці. Відповідно до цього вдосконалено науково-методичний підхід до параметризації якості ОСУ, який на відміну від існуючих, реалізує принцип спадкоємності і об'єднує критерії діагностики даного об'єкту та параметри якості структур управління. В рамках конструктивного аспекту аналізу досліджуються такі параметри якості ОСУ: ієрархічність, автономність ланковості; в розрізі організаційного – стійкість, керованість, зворотній зв'язок, надійність; функціонального – цілеспрямованість, відповідність бізнес-процесам, регламентація праці, функціональність, трудомісткість; динамічного – оперативність, фаза життєвого циклу, адаптивність; синергетичного – оптимальність, синергетичний ефект; результативного – економічність, результативність, ефективність. В результаті дослідження сформовано авторську позицію щодо складу інформаційного забезпечення діагностики якості ОСУ (табл. 5). Сформовано авторське бачення щодо технології діагностики якості ОСУ, яка складається з шести модулів: підготовчі процедури (створення команди експертів; визначення об'єктів, мети і завдань діагностики; складання плану проведення оцінювання), формування інформаційного простору дослідження (пошук і збір інформації; відбір релевантних даних; обробка відібраної інформації у спосіб, зручний для сприйняття), підбір аналітичного інструментарію діагностики (уточнення завдань діагностики; визначення параметрів і показників аналізу; вибір методів діагностики), зовнішній аналіз (виявлення переліку найбільш впливових факторів зовнішнього середовища; оцінка ступеню їх впливу на якість ОСУ), внутрішня діагностика в розрізі параметрів (визначення параметрів якості ОСУ; відбір показників їх оцінки; проведення діагностики), визначення результатів діагностики (ідентифікація результатів діагностики, аналіз отриманих результатів, розробка пропозицій, забезпечення зворотного зв'язку). В результаті дослідження удосконалено

Карта інформаційного забезпечення діагностики якості організаційної структури управління підприємствами
(авторська розробка)

Вид	Джерело	Мета використання даних	Показники
Організаційно-розпорядча інформація	статут підприємства, внутрішньо-корпоративні стандарти	Виявлення відповідності ОСУ місії і стратегії фірми, визначення ступеню розуміння менеджерами різних ланок управління головної мети створення фірми.	Коефіцієнт досягнення цілей, структура органів управління відповідно цілей і напрямків розвитку підприємства, рентабельність.
	штатний розклад	Відстеження зайвих посад, ідентифікація складу ланок управління, визначення характеру ієрархічності ОСУ, виявлення відповідності організаційної структури управління потребам підприємства тощо.	Коефіцієнт централізації функцій управління, коефіцієнт ланковості коефіцієнт співвідношення норм керованості, коефіцієнт закріплення операцій, ступінь формалізації праці менеджерів, коефіцієнт децентралізації оргструктури, коефіцієнт раціональності оргструктури, гнучкість ОСУ.
	посадові інструкції персоналу, положення про підрозділи	Оцінка принципів делегування повноважень, прав і відповідальності та повнота їх виконання. Діагностика дублювання функцій посадовими особами, виявлення характеру функціональних зв'язків між персоналом.	Коефіцієнт співвідношення норм керованості, коефіцієнт охоплення функціональних повноважень, коефіцієнт централізації функцій управління, коефіцієнт дублювання робіт, коефіцієнт глибини спеціалізації управлінських робіт, рівень керованості, коефіцієнт закріплення операцій, коефіцієнт регламентації функцій управління, правомочність лінійних керівників в прийнятті і забезпеченні реалізації певного кола рішень.
	графіки документообігу	Оцінка бізнес-процесів щодо їх оптимальності та якості керування ними, виявлення характеру і напрямків внутрішніх комунікацій і інформаційних потоків.	Коефіцієнт дублювання робіт, коефіцієнт глибини спеціалізації управлінських робіт, ефективність міжособистісного обміну інформацією, коефіцієнт оперативності апарату управління, відповідність оперативності роботи апарату управління циклам і ритмам процесу виробництва.
	накази, розпорядження	Визначення мотивів руху персоналу, що складає ОСУ; визначення додаткових обов'язків тощо.	Коефіцієнт охоплення функціональних повноважень, дублювання робіт, коефіцієнт закріплення операцій, наявність засобів мотивації працівників.
Планова	стратегічні плани, річний бюджет	Порівняння відповідності курсу, який тримає ОСУ генеральному плану дій	Коефіцієнт досягнення цілей
	оперативні плани, місячні бюджети	Аналіз ступеню виконання оперативних планів підприємства	Коефіцієнт досягнення цілей
Облікова	Фінансова, податкова, статистична і управлінська звітність	Дані про результати діяльності підприємства, штрафні санкції, інформація, що слугує базисом для розрахунку низки аналітичних показників. Визначення стану ресурсного забезпечення.	Трудомісткість, коефіцієнт ефективності ОСУ, плинності кадрів, контролю, ефективність упр. праці, її економічність, коефіцієнт економічності управління, середня автономність одного структурного підрозділу, рівень механізації й автоматизації праці управл. персоналу, його фондоозброєність
Конт-рольна	акти перевірок держорганів, дані служб внутрішнього аудиту, докладні і пояснювальні записки, протоколи зборів	Отримання готової бази даних про зловживання посадовцями своїм службовим становищем та інших порушень, перевірка наявності зворотного зв'язку	Дані джерела інформації дозволяють досліднику в цілому сформулювати власну незалежну думку про стан ОСУ, її елементи і особливості.
Дослід-на	дані анкетування	Виявлення існуючих недоліків ОСУ зсередини, тобто на думку самих менеджерів	Ці джерела слугують для розрахунку низки показників, відображаючи реальне становище ОСУ (коефіцієнти досягнення цілей, охоплення функціональних повноважень, ланковості, централізації функцій управління, наявність посадових інструкцій та реальність їх дотримання, гнучкість ОСУ)

науково-методичний підхід до організації діагностики якості організаційних структур управління на основі реалізації системно-синергетичного підходу. А саме, розроблено інформаційну модель методики діагностики якості ОСУ підприємствами, яка поєднує джерела даних, мету, інструментарій аналізу та техніку здійснення аналітичних процедур в розрізі аспектів діагностики і параметрів якості ОСУ. Застосування моделі дозволяє розробити відповідну методику проведення діагностики досліджуваного об'єкту та внесе чіткість та впорядкованість в організаційні дії суб'єктів діагностики.

В третьому розділі «Удосконалення методичних підходів до діагностики якості організаційних структур управління підприємствами» визначено якість елементів ОСУ в розрізі параметрів на основі застосування графічного методу; запропоновано та розраховано узагальнюючі показники якості та ефективності структури управління; розроблено рекомендації щодо покращення діагностики та поліпшення якості ОСУ досліджуваних підприємств.

Аналіз якості складових ОСУ проводився експертним методом, оцінка якості рівнів управління – методом 360 градусів. Результати діагностики свідчать, що вони найбільш налагоджені в структурі управління ПАТ «ДММЗ № 2» та ПАТ «Лактіс», а найменш – в ТОВ «Форица» та ПрАТ «АВК». Результати діагностики якості складових ОСУ досліджуваних підприємств, які було визначено на прикладі таких підрозділів, як бухгалтерія та відділ збуту (маркетингу та логістики), свідчать що найбільш якісним майже за всіма параметрами є елемент структури бухгалтерія. Така тенденція характерна для всіх підприємств окрім ПрАТ «Геркулес», на якому центральна бухгалтерія функціонує якісно та ефективно, а бухгалтерія автотранспортного департаменту має найгірші оцінки. З метою визначення якості і ефективності складових елементів організаційної структури управління застосовано графічний метод та формули площі і об'єму обраної геометричної фігури. Показники функціонування ОСУ представлено у вигляді піраміди (рис. 1).

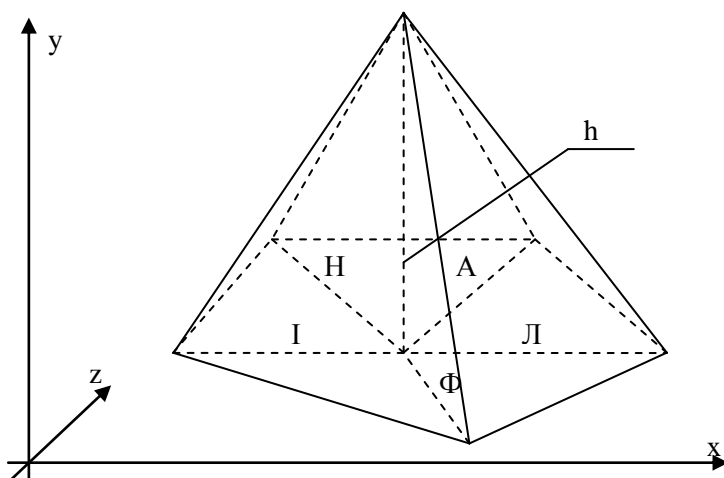

Рис. 1. Графічне відображення моделі якості і ефективності рівнів ОСУ

Ефективність ОСУ характеризується об'ємом даної фігури, а якість – площею її основи. Основа піраміди складатиметься із відрізків, що виходять із

центру фігури і представляють собою параметри якості організаційної структури, а висота характеризуватиметься темпом приросту прибутку підприємства. На основі формул площі та об'єму піраміди визначено шкалу якості та ефективності елементів ОСУ, що містить граничні значення (верхню і нижню межу) для кожного із цих показників («ідеальна», «висока», «добра», «задовільна», «низька», «неякісна» («неефективна»)).

На основі вагомості елементів організаційної структури управління підприємством запропоновано формули узагальнених показників якості та ефективності ОСУ:

$$Y_{\text{ОСУузаг}} = 0,29 * Y_p + 0,35 * Y_{\text{ел}} + 0,36 * Y_z, \quad (1)$$

де Y_p – якість рівнів організаційної структури, $Y_{\text{ел}}$ – якість елементів (підрозділів) ОСУ, Y_z – якість зв'язків в структурі.

$$E_{\text{ОСУузаг}} = 0,29 * E_p + 0,35 * E_{\text{ел}} + 0,36 * E_z, \quad (2)$$

де E_p – ефективність рівнів організаційної структури, $E_{\text{ел}}$ – ефективність елементів (підрозділів) ОСУ, E_z – ефективність зв'язків в структурі.

Результати розрахунків якості та ефективності елементів ОСУ, узагальненого показника представлено в табл. 6 та 7.

Таблиця 6

Результати оцінки складових ОСУ підприємства

Показник	Результат оцінки якості і ефективності рівнів ОСУ									
	ПрАТ «Геркулес»	ТОВ «Добриня-продукти»	ПАТ «Володарський молокозавод»	ПП «Банкор»	ПАТ «Лактіс»	ПАТ «ДММЗ № 2»	ТОВ «Донецький комбінат заморожених продуктів»	ТОВ «Форіца»	ТОВ «Донецький керамічний завод ЛІК»	ПрАТ «АВК»
Якість	45,07	40,37	38,19	35,81	42,18	39,86	38,59	28,03	41,96	37,08
Відхилення якості від ідеального значення	34,81	39,51	41,69	44,07	37,70	40,02	41,29	51,85	37,92	42,80
Ефективність	-72,42	-0,63	-1,27	-1,57	4,80	5,11	-1,87	-20,80	-24,81	-5,98
Відхилення ефективності від ідеального значення	85,73	13,94	14,58	14,88	8,51	8,20	15,18	34,11	38,12	19,29
Результат оцінки якості і ефективності зв'язків в ОСУ										
Якість	59,30	71,21	70,40	67,77	67,81	69,61	64,70	46,24	57,81	50,69
Відхилення якості від ідеального значення	46,50	34,59	35,40	38,03	37,99	36,19	41,10	59,56	47,99	55,11
Ефективність	-95,29	-1,10	-2,35	-2,97	7,71	8,93	-3,14	-34,31	-34,18	-8,17
Відхилення ефективності від ідеального значення	121,74	27,55	28,80	29,42	18,74	17,52	29,59	60,76	60,63	34,62
Результат оцінки якості і ефективності елементів ОСУ										
Якість (фактична)	64,31	69,44	75,41	73,62	79,13	81,65	75,85	66,87	71,99	72,30
Відхилення якості від ідеального значення	45,50	40,37	34,40	36,19	30,68	28,16	33,96	42,94	37,82	37,51
Ефективність (фактична)	-103,3	-1,08	-2,51	-3,22	9,00	10,47	-3,68	-49,62	-42,57	-11,66
Відхилення ефективності від ідеального значення	121,65	19,38	20,81	21,52	9,30	7,83	21,98	67,92	60,87	29,96

Результат розрахунку узагальненого показника якості та ефективності ОСУ

Узагальнений показник	Результат оцінки якості і ефективності рівнів ОСУ									
	ПрАТ «Геркулес»	ТОВ «Добриня-продукти»	ПАТ «Володарський молокозавод»	ПП «Банкор»	ПАТ «Лактіс»	ПАТ «ДММЗ № 2»	ТОВ «Донецький комбінат заморожених продуктів»	ТОВ «Форица»	ТОВ «Донецький керо-горілочний завод ЛПК»	ПрАТ «АВК»
Якість (фактична)	56,93	61,65	62,81	60,55	64,34	65,19	61,03	48,18	58,17	54,30
Відхилення якості від ідеального значення	42,80	38,08	36,92	39,18	35,39	34,54	38,70	51,55	41,56	45,43
Ефективність (фактична)	-91,48	-0,96	-2,09	-2,65	7,32	8,36	-2,96	-35,75	-34,4	-8,75
Відхилення ефективності від ідеального значення	108,10	17,58	18,71	19,27	9,30	8,26	19,58	52,37	51,02	25,37

Для визначення напрямів удосконалення ОСУ було систематизовано результати діагностики якості структур управління за рівнем відповідності стратегії підприємства та виокремлено найбільш проблемні параметри якості досліджуваного об'єкту (табл. 8).

В результаті виявлення найбільш слабких параметрів якості організаційної структури даних компаній, розроблено пропозиції щодо їх покращення та здійснено розрахунок очікуваної економії (додаткових доходів) від їх впровадження.

Проведені розрахунки якості та ефективності ОСУ свідчать про наявність прямого зв'язку між узагальненим показником якості ОСУ і кінцевим фінансовим результатом функціонування підприємства.

З огляду на вищезазначене зроблено висновок про необхідність покращення якості структур управління для забезпечення прибутковості його діяльності та запропоновані шляхи поліпшення якості ОСУ підприємств.

Таблиця 8

Ранжування підприємств за загальним рівнем відповідності ОСУ діючій стратегії у 2015 р.

Показник	ТОВ «Донецький комбінат заморожених продуктів»	ПАТ «Володарський молокозавод»	ПрАТ «Геркулес»	ПП «Банкор»	ПАТ «ДММЗ № 2»	ПАТ «Лактіс»	ТОВ «Добриня-продукти»	ТОВ «Донецький лікєро-горілчаний завод «ЛІК»	ТОВ «Форица»	ПрАТ «АВК»	
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	114858	14174	450863	39933	94434	10141	13916	51733	6703	287273	
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	1630	153	-5670	119	673	173	164	-552	-884	8617	
Чиста рентабельність (збитковість), %	1,42	1,08	-1,26	0,30	0,71	1,71	1,18	-1,07	-13,19	3,00	
Тип ОСУ в залежності від характеру взаємозв'язків між елементами	Дивізіональна	Функціональна	Дивізіональна	Лінійно-функціональна	Лінійно-функціональна	Лінійно-функціональна	Лінійна	Лінійно-функціональна	Лінійно-функціональна	Лінійно-функціональна	
Загальний рівень відповідності ОСУ стратегії (оцінено експертами за 6-бальною шкалою)	5,27	5,16	5,14	5,11	5,10	5,10	5,05	4,81	4,79	4,75	
Параметри найкращої якості	рівнів	Ланковість	Надійність	Ієрархічність	Ланковість	Ланковість	Ланковість	Ланковість	Надійність	Ланковість	Ієрархічність
	елементів	Керованість	Керованість	Синергетичний ефект	Стійкість	Стійкість, керованість	Трудомісткість	Синергетичний ефект	Стійкість	Стійкість, зворотний зв'язок	Стійкість
	зв'язків	Ефективність	Результативність	Ефективність	Результативність	Оптимальність	Результативність, зворотний зв'язок	Ефективність	Надійність	Економічність	Результативність
Проблемні параметри	рівнів	Автономність	Автономність	Автономність	Ієрархічність	Автономність	Автономність	Ієрархічність	Фаза життєвого циклу	Ієрархічність	Автономність
	елементів	Автономність, зворотний зв'язок, стійкість	Автономність, ієрархічність	Ієрархічність	Автономність, ієрархічність, регламентація праці	Автономність	Автономність, регламентація праці	Функціональність, цілеспрямованість	Відповідність бізнес-процесам, автономність	Регламентація праці, автономність	Регламентація праці, автономність
	зв'язків	Регламентація праці	Автономність	Регламентація праці	Автономність	Автономність	Регламентація праці	Регламентація праці	Ефективність	Регламентація праці	Регламентація праці

ВИСНОВКИ

Дослідження теоретичного базису та практичної реалізації діагностики якості ОСУ, дозволило сформулювати такі висновки:

1. Когнітивний аналіз термінологічної бази, врахування системного та ієрархічного генезу ОСУ, її спрямованості на досягнення мети та взаємозв'язку між складовими сприяв формуванню власного авторського визначення організаційної структури управління, під якою слід розуміти елемент системи управління підприємством, що являє собою цілісну ієрархічну систему, яка складається з сукупності впорядкованих підрозділів різних рівнів управління взаємодіючих і взаємопов'язаних між собою, метою функціонування яких є забезпечення ефективного управління підприємством. Розгляд структури управління в контексті сучасних підходів до менеджменту, з урахуванням особливостей динаміки системи, дозволило дослідити її життєвий цикл, побудувати його біфуркаційну діаграму та визначити проблемні етапи розвитку ОСУ, ідентифікувати фактори та ознаки, що викликають біфуркацію. Компаративний аналіз поглядів вчених-економістів на будову ОСУ показав, що вона складається з елементів управління, зв'язків між ними та рівнів управління. Сформовано авторський підхід до класифікації організаційних структур управління, яка базується на п'ятьох ознаках: характер взаємозв'язків між елементами структури; орієнтація зусиль ОСУ; стаціонарність кадрів; характер реакції на дію факторів зовнішнього та внутрішнього середовища; варіант групового підходу до розв'язання проблемних ситуацій.

2. Результати теоретичного аналізу існуючих класифікацій принципів ОСУ свідчать про те, що не використовується системний підхід. Тому запропоновано класифікувати принципи організаційної структури управління за ознаками ступеню універсальності (універсальні та спеціальні) та діалектичності розвитку (формування, функціонування, розвитку).

3. Визначено роль економічної діагностики як базису для прийняття управлінських рішень. Сутнісний аналіз понять «якість» та «ефективність» сприяв розробці авторських дефініцій термінів «якість організаційної структури управління» та «ефективність організаційної структури управління». Ідентифіковано низку підстав, що свідчать про необхідність діагностики якості ОСУ, чинників, які сприяють її проведенню та можливостей, що виникають за її результатами. Сформовано концептуальну схему оцінки якості ОСУ, яка послужила основою для розробки інформаційної моделі методики діагностики організаційної структури управління підприємством.

4. Більшість досліджуваних у роботі підприємств харчової галузі мають жорстку лінійно-функціональну ОСУ. В залежності від варіантів групового підходу до розв'язання проблемних ситуацій ОСУ більшості підприємств є проблемно-груповими. В залежності від орієнтації зусиль ОСУ організаційні структури більшості компаній є продуктовими. У відповідності до стаціонарності кадрів підприємства поділилися на дві групи: стаціонарні та частково гнучкі (стаціонарно-аутсорсингові та стаціонарно-проектні). На фоні економічної кризи 2014—2015 р., більшість економічних показників досліджуваних компаній мають чітко виражену негативну динаміку. Результати

опитування управлінського складу підприємств свідчать, що більшість вважають ОСУ своєї компанії оптимальною (57,14 і 9,52 %) та ефективною (11,90 і 53,17 %). Але проведення її діагностики вважають необхідним 55,55 % респондентів.

4. Застосування системно-синергетичного підходу дозволило виділити шість аспектів оцінки якості ОСУ, які можна умовно поділити на дві групи: функціональний, організаційний, конструктивний, результативний – умовно-статичні і динамічний та синергічний – динамічні. На основі теоретичного дослідження літературних джерел і вищенаведених аспектів визначено базовий перелік та розкрито сутність параметрів ОСУ.

5. В результаті аналізу показників оцінки ОСУ було виявлено низку закономірностей та недоліків, що обумовило подальший розвиток у роботі системи параметрів якості організаційних структур управління та показників їх оцінки. Результати обчислення коефіцієнтів вказують на те, що ОСУ ПАТ «ДММЗ № 2» і ПАТ «Лактіс» здобули найкращі оцінки і, відповідно, є найбільш якісними серед досліджуваних підприємств.

6. Теоретичний аналіз дозволив сформулювати двосторонній підхід до сутності інформаційного забезпечення діагностики якості ОСУ. Так з одного боку воно розглядається як система даних, відібраних з джерел відповідно до певних критеріїв, з метою передачі користувачам інформації про ОСУ для здійснення аналізу її якості. З іншого боку – це процес відбору, накопичення, обробки і передачі інформації про ОСУ. Проведені дослідження методів оцінювання, параметрів якості ОСУ та її інформаційного забезпечення стали основою для розробки авторської інформаційної моделі методики діагностики якості ОСУ. Ця модель має важливе практичне значення, оскільки за допомогою цього систематизованого матеріалу з'являється можливість всебічно і швидко здійснити діагностику якості ОСУ.

7. Оцінка якості елементів оргструктури управління підприємств засвідчила, що найбільше проблемних параметрів було виявлено в складовій «рівні управління», «елементи управління», найменше – в складовій «зв'язки».

8. Результати анкетування менеджерів підприємств харчової промисловості Донецької області дали можливість визначити, що перше місце серед складових ОСУ належить зв'язкам між її елементами, друге – елементам і третє – рівням управління. Результати експертних оцінок перевірені на предмет погодженості за допомогою розрахунку коефіцієнта конкордації Кендалла, який склав 0,87. На основі заздалегідь обчислених показників якості та ефективності кожної складової ОСУ розраховано ідеальні та фактичні значення узагальнених показників. Результати розрахунків свідчать про те, що найвищі значення узагальнені показники якості та ефективності дістали в ПАТ ДММЗ № 2», а найнижчі – в ПрАТ «Геркулес» та ТОВ «Форица». Отже, зроблено висновок про прямий зв'язок між показником якості ОСУ і прибутком компанії. Це зумовлює необхідність покращення якості ОСУ для мінімізації витрат та зростання фінансових результатів. Більшість (70 %) досліджуваних підприємств мають високий рівень відповідності ОСУ діючій стратегії.

9. На основі проведеної діагностики якості ОСУ досліджуваних підприємств сформовано пропозиції щодо її покращення, яке полягає в розробці документального забезпечення діагностики та самодіагностики ОСУ. Це є запорукою її якості та основним підґрунтям для виважених управлінських рішень.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Тохтарова І. М. Життєвий цикл організаційної структури управління: підходи до формування етапів / І. М. Тохтарова // Сталий розвиток економіки – 2012. – № 6 (16). – С. 108–112 (0,41 друк. арк.)
2. Прудникова І.М. Технологія діагностики якості організаційних структур управління підприємствами/ І. М. Прудникова // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського (Серія «Економічні науки»). – 2013. – № 4 (60). – С. 102–108. (0,73 друк. арк.)
3. Сіменко І. В. Питання моделювання методики діагностики якості організаційних структур управління підприємствами / І. В. Сіменко, І. М. Прудникова // Вісник Дніпропетровського університету. Сер. «Економіка». – 2014. – Вип. 8 (2), № 10/1, т. 22. – С. 148–155. (0,60 друк. арк. *Особистий внесок: визначено принципи побудови методики діагностики якості ОСУ підприємствами, розроблено інформаційну модель методики діагностики досліджуваного об'єкту – 0,42 друк. арк.*)
4. Прудникова І. М. Ідентифікація аспектів оцінки і параметрів якості організаційної структури управління підприємством в контексті системно-синергетичного підходу / І. М. Прудникова // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2014 р. – № 1 (52). – С. 264–269. (0,39 друк. арк.)
5. Гусева О. Ю. Методичні основи самодіагностики організаційної структури управління підприємствами / О. Ю. Гусева, І. М. Прудникова // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/issue-8-2015> (0,44 друк. арк. *Особистий внесок: проаналізовано переваги і недоліки різних варіантів побудови групи аналітиків для діагностики досліджуваного об'єкту; розроблено внутрішню документацію для здійснення самодіагностики якості структур управління – 0,35 друк. арк.*)
6. Гусева О. Ю. Удосконалення методики комплексної діагностики якості організаційної структури управління підприємством / О. Ю. Гусева, І. М. Прудникова // Зб. наук. праць. Економіка. Менеджмент. Бізнес. – 2016. – № 3 (17). – С. 45–49. (0,42 друк. арк. *Особистий внесок: доповнено чотирма ознаками класифікацію ОСУ підприємствами. Проаналізовано їх якість в розрізі параметрів. Ідентифіковано найбільш сильні та слабкі характеристики досліджуваного об'єкту. Визначено ступінь відповідності ОСУ стратегії підприємств. – 0,35 друк. арк.*)

7. Гусева О. Ю. Вдосконалення моделей показників якості та ефективності організаційної структури управління підприємством / О. Ю. Гусева, І. М. Прудникова // Інфраструктура ринку – 2017. – № 3 – С. 33–36 (0,32 друк. арк. *Особистий внесок: проаналізовано показники оцінки ОСУ. Визначено вагомість її елементів. Запропоновано моделі показників якості та ефективності ОСУ. Виявлено зв'язок між якістю ОСУ та прибутком підприємства – 0,25 друк. арк.*)

Статті у наукових фахових виданнях України, , які включено до міжнародних наукометричних баз:

8. Прудникова І. М. Інформаційне забезпечення діагностики якості організаційних структур управління підприємствами / І. М. Прудникова // Економічний часопис ХХІ. – 2013. – № 5–6 (2). – С. 51–53. (0,48 друк. арк.)

9. Прудникова І. М. Нові підходи до визначення якості і ефективності організаційної структури управління підприємством / І. М. Прудникова // Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського. – 2014. – № 6 (89), ч.2 – С. 84–89. (0,6 друк. арк.)

Публікації за матеріалами наукових конференцій:

10. Сіменко І. В. Сутність організаційної структури управління підприємством як об'єкту діагностики в умовах соціокультурного простору сучасного бізнесу / І. В. Сіменко, І. М. Тохтарова // Проблеми і перспективи реалізації облікової, контрольної та аналітичної функцій у соціокультурному просторі сучасного бізнесу: Міжнар. наук.-практ. конф. : тези доп., (Донецьк, 12–13 трав. 2011р.) / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського ; [ред. кол.: О. О. Шубін та ін.]. – Донецьк : [ДонНУЕТ], 2011. – С. 197–200. (0,21 друк. арк. *Особистий внесок: здійснено критичний аналіз та сформована власна позиція щодо когнітивного наповнення терміну «організаційна структура управління підприємством» і окреслено подальші напрямки дослідження – 0,14 друк. арк.*)

11. Тохтарова І. М. Організаційні структури управління підприємствами як об'єкт діагностики в умовах сучасного бізнесу / І. М. Тохтарова // Зимові читання присвячені ідеям І. В. Малишева та П.П. Німчинова : зб. тез Десятої Всеукр. наук. Internet-конф. студ. та молодих вчених, присвячена видатним вченим в галузі бухгалтерського обліку, фінансового аналізу та контролю д.е.н., проф. І. В. Малишеву, д.е.н., проф. П. П. Німчинову. – Житомир : ЖДТУ, 2012. – С. 115–117. (0,19 друк. арк.)

12. Тохтарова І. М. Діагностика організаційних структур управління як нового об'єкту економічного аналізу в соціо-культурному просторі сучасного бізнесу / І. М. Тохтарова // Проблеми і перспективи реалізації облікової, контрольної та аналітичної функцій у соціокультурному просторі сучасного бізнесу : тези доп. міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., (Донецьк, 25 квіт. 2012 р.) / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського [Інститут обліку і фінансів] ; [ред. кол.: О. О. Шубін та ін.]. – Донецьк : [ДонНУЕТ], 2012. – С. 330–333. (0,21 друк. арк.)

13. Прудникова І. М. Питання визначення аспектів діагностики якості організаційних структур управління підприємствами / І. М. Прудникова // Матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. студ., асп. і молодих вчених «Актуальні питання теорії і практики управління», 20 берез. 2014 р. – Луганськ : ТОВ «Промдрук», 2014. – С. 215–217. (0,11 друк. арк)

14. Прудникова І. М. Дослідження альтернативних варіантів побудови команди аналітиків для здійснення діагностики якості організаційної структури управління / І. М. Прудникова // Економіка та менеджмент: стратегічні імперативи, аналіз тенденцій та перспектив розвитку зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 5 груд. 2014 р. – Херсон : Тімекс, 2014. – С. 93–96. (0,21 друк. арк.)

АНОТАЦІЯ

Прудникова І. М. Діагностика якості організаційних структур управління підприємствами. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Державний університет телекомунікацій, Київ, 2016.

Дисертацію присвячено вирішенню актуальної науково-прикладної проблеми діагностики якості ОСУ підприємствами на основі розвитку теоретичних і науково-методичних положень такої оцінки, розробки практичних рекомендацій з удосконалення діагностики на прикладі підприємств харчової промисловості.

У дисертаційній роботі на базі фундаментальних і сучасних системних теорій здійснено дослідження сутності ОСУ підприємствами, їх типології та ідеогенезу. Визначено діючі принципи розробки, функціонування і розвитку ОСУ. Ідентифіковано поточний стан організаційних структур управління підприємств харчової промисловості. Обґрунтовано систему параметрів якості досліджуваного об'єкту та показники їх оцінки. Проаналізовано інформаційне забезпечення аналізу якості ОСУ та розроблено інформаційну модель методики їх діагностики. Здійснено оцінювання якості складових елементів оргструктури управління. Розроблено моделі узагальнюючого показника якості та ефективності ОСУ. Сформульовано управлінські рішення щодо забезпечення якості організаційної структури управління та її діагностики.

Ключові слова: організаційна структура управління підприємством, якість організаційної структури управління, параметри якості, технологія діагностики, методика діагностики.

АННОТАЦИЯ

Прудникова И. Н. Диагностика качества организационных структур управления предприятиями. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – Экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Государственный университет телекоммуникаций, Киев, 2016.

Диссертация посвящена решению актуальной научно-прикладной проблемы диагностики качества организационных структур управления предприятиями (далее – ОСУ) на основе развития теоретических и научно-методических положений такой оценки, разработки практических рекомендаций по усовершенствованию процесса диагностики на примере предприятий пищевой промышленности.

Установлено, что организационная структура управления является базисом, на котором строится система менеджмента предприятия и от качества ОСУ зависит эффективность функционирования системы управления и предприятия в целом. В диссертационной работе на базе фундаментальных и современных системных теорий исследована сущность ОСУ предприятиями, их типология и идеогенез. Сформулирована авторская позиция относительно дефиниций терминов, которые составляют категориальный аппарат исследования. Расширена классификация организационных структур управления за счёт дополнения её четырьмя признаками. Выделены две дополнительные стадии эволюции исследуемого объекта, которые характеризуют тенденции его современного развития. Благодаря рассмотрению организационной структуры управления в контексте современных подходов к менеджменту и с учётом особенностей динамики данной системы исследован её жизненный цикл, построена его бифуркационная диаграмма и определены проблемные этапы развития ОСУ. Идентифицированы факторы и признаки, которые вызывают бифуркацию. Определены основные элементы, составляющие ОСУ. Установлен перечень факторов, которые способствуют осуществлению анализа качества ОСУ и ряд оснований, которые вызывают её необходимость. Определена роль экономической диагностики как базиса для принятия управленческих решений. Установлен перечень возможностей, который возникают в результате анализа качества ОСУ. Раскрыты концептуальные основы диагностики качества организационных структур управления предприятиями. Построена концептуальная схема оценки ОСУ, которая стала основой для разработки информационной модели методики диагностики организационной структуры управления предприятием.

Определены и систематизированы действующие принципы разработки, функционирования и развития ОСУ предприятиями, разъяснена их сущность. В ходе исследования идентифицировано текущее состояние организационных структур управления предприятий пищевой промышленности. Предложен алгоритм исследования текущих проблем функционирования ОСУ предприятия. Установлены и обоснованы аспекты диагностики и система параметров качества исследуемого объекта, а также показатели их оценки. Проанализировано и систематизировано информационное обеспечение анализа качества ОСУ. Сформирована карта информационного обеспечения диагностики качества ОСУ (или Сформирована его карта). Определена технология анализа качества ОСУ и модули, из которых она состоит. Предложена информационная модель методики диагностики качества организационных структур управления предприятиями, основу которой

составляют аспекты оценки и параметры качества, цель оценивания, источники информации, аналитический инструментарий и техника осуществления аналитических процедур. Осуществлена диагностика качества элементов ОСУ на основе применения экспертного метода, метода 360 градусов и графического изображения параметров качества исследуемого объекта в виде пирамиды. Разработаны модели обобщенного показателя качества и эффективности ОСУ, основу которых составили данные о весомости каждого элемента, полученные экспертным путём, и результаты оценки качества этих элементов. Осуществлен расчёт данных показателей по предложенным моделям и на основании ранее определённых качества и эффективности каждого из элементов ОСУ. Разработаны управленческие решения, направленные на улучшение качества организационных структур управления предприятиями и их диагностики.

Ключевые слова: организационная структура управления предприятием, качество организационной структуры управления предприятием, параметры качества, технология диагностики, методика диагностики.

ANNOTATION

Prudnykova I. M. The Quality Diagnostics of Organizational Structures of Enterprises Management. – Manuscript.

This dissertation is for obtaining the Degree of Candidate in Economic Sciences in specialization coded 08.00.04 – Economics and Management of Enterprises (according to the types of economic activities) – The State University of Telecommunication, Kyiv, 2016.

The thesis is devoted to solving the topical applied and scientific problem of organizational structures of enterprises management quality diagnostics based on the development of theoretical and scientific-methodical principles of its analysis, working out of practical recommendations on diagnostic process improvement on the example of food industry enterprises.

In the thesis the research on organizational structures of management essence, its types and genesis has been conducted on the base of fundamental and modern system theories. Actual principles of organizational structures working out, functioning and development have been defined. Current status of organizational structures of food industry enterprises management has been identified. A range of quality parameters of the investigated object and its analysis indexes have been substantiated. An informational support of quality diagnostics of enterprises management has been analyzed, their informational methodical model has been created. Quality of organizational structures of enterprises management elements have been analyzed. Quality and effectiveness indexes models have been developed. Management solutions for quality assurance of organizational structures of management and its diagnostics have been proposed.

Keywords: organizational structure of enterprises management, quality of organizational structure of management, quality parameters, diagnostic technologies, methods of diagnostics.

Підписано до друку 28.09.2017 р. Формат 60x90/16.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Тираж 100. Зам. 77.

«Видавництво “Науковий світ”»[®]
Свідоцтво ДК № 249 від 16.11.2000 р.
м. Київ, вул. Казимира Малевича (Боженка), 23, оф. 414.
200-87-15, 050-525-88-77
E-mail: nsvit23@ukr.net
Сайт: nsvit.cc.ua